

Dr. Borut Batagelj (Zgodovinski arhiv Celje)

Govor ob prejemu Aškerčevega priznanja

Spoštovana državna sekretarka, spoštovana predsednica in člani Arhivskega društva Slovenije, spoštovane kolegice in kolegi, direktorice in direktorji, zaposleni v arhivski službi, dragi sodelavci, prijatelji!

Najprej iskrene čestitke tudi obema sonagrajencema. Vesel sem, da lahko ta trenutek delimo.

Za nobeno nagrado ne delamo zato, da bi jo dobili. V to globoko verjamem. Priznanje je posledica dela. Dela, ki prinaša rezultate in ki ima vrednost tudi zunaj vsakodnevnih nalog.

Zato sem bil vesel predloga Zgodovinskega arhiva na Ptuju, vesel odločitve komisije za Aškerčevo nagrado in nazadnje tudi potrditve izvršnega odbora Arhivskega društva Slovenije.

To priznanje mi veliko pomeni. Prejemam ga za dosežke zadnjih dveh let, pri čemer sta bila izpostavljena dva projekta. Toda v resnici ne gre samo za zadnji dve leti. Gre za delo, ki ga v arhivu opravljam že več kot dve desetletji. Izpostavljena projekta sta rezultat premislekov in izkušenj, ki so se nabirali skozi vso mojo poklicno pot. Kažeta pa tudi, kako razumem svoje delo in kako želim voditi arhiv.

Obema je skupno nekaj, kar se mi zdi bistveno: želja, da z arhivskimi vsebinami komuniciramo jasno, da damo priložnost drugim, da spregovorijo, in da svoje delo odpiramo skupnosti. Seveda mora biti ta odprtost tudi premišljena in uokvirjena. Sicer sporočila izgubijo jasnost, naše delo pa svojo razumljivost.

Približati arhiv ljudem pomeni najprej razumeti, kaj jim sploh želimo povedati.

Projekt, publikacija in razstava »osebno@zac.si«, izhaja prav iz tega premisleka.

S projektom sem se zavestno postavil v ozadje. Ne zato, ker bi se želel umakniti, ampak zato, da bi lahko odgovorno posredoval sporočila svojih sodelavk in sodelavcev. In ne samo njihovega strokovnega dela, temveč tudi njihove osebne zgodbe, interese, hobije in doživljanja.

To je v nekem smislu intimna zgodba našega arhiva. Je pa tudi moja intimna zgodba o ljudeh, s katerimi delam. S kuriranimi intervjuji in razstavo sem usmerjal pripoved, vendar je bil moj cilj, da na koncu v ospredje stopijo oni. Ljudje, ki vsak na svojem področju soustvarjajo našo »Hišo pisanih spominov«.

Želel sem pokazati, kako raznolika je naša skupnost in kako raznoliko je delo, ki ga opravljamo. Od materialnega varstva gradiva do pedagoške dejavnosti, od strokovnih izzivov do osebnih zgodb zaposlenih. Na razstavi se srečajo stare listine, fotografije, tiskovine in razglednice, pa tudi zapisi v digitalnih sistemih.

Vse to je arhiv. In še veliko več.

Takšne zgodbe se lahko dotaknejo tudi človeka, ki z arhivi sicer nima veliko opravka. Morda skozi zgodbo sodelavca prvič zares razume, kaj počnemo, zakaj to počnemo in koliko različnih znanj, opravil in odgovornosti se skriva za našim delom.

Drugi projekt, *International Archives Week Challenge*, odpira podobna vprašanja, vendar na mednarodni ravni. Šest let sva projekt vodila s kolegom Rikom Opsommerjem, letos sem sedmi projekt kuriral sam in z vključitvijo v razstavo in praznovanje sedemdesetletnice Zgodovinskega arhiva Celje želel še bolj poudariti sporočila našega dela.

Tudi ta projekt je del širšega prizadevanja za mednarodno sodelovanje, ki ga razvijam že vrsto let. Izkušnje iz prejšnjih projektov so mi pokazale, koliko možnosti se odpre, ko si arhivisti iz različnih okolij izmenjujemo znanje in skupaj iščemo nove načine, kako približati gradivo ljudem.

Tudi pri tem projektu je pomembno to, da pobudo prepuščamo strokovnim delavcem. Da sami prepoznajo potencial virov, iz njih razvijejo zgodbe in jih predstavijo javnosti. Skozi te zgodbe spoznavamo posebnosti posameznih okolij in držav, hkrati pa odkrivamo, koliko skupnega imamo.

Arhivsko gradivo je privlačno že po svoji zunanji podobi. Toda njegova prava vrednost se pokaže, ko odkrijemo vsebino, kontekst in sporočilo, ki ga nosi.

In prav tu vidim eno od pomembnih nalog sodobnih arhivov. Ne le, da vire ohranimo, opišemo in jim omogočimo dostopnost, ampak da pomagamo pri njihovem razumevanju. V času, ko se spreminjajo načini komuniciranja in se tudi tradicionalni mediji spoprijemajo z vprašanjem, kako doseči občinstvo, moramo znati na tem področju nastopati tudi sami. Arhivi imamo za to veliko možnosti, saj hranimo izjemno bogastvo pričevanj, informacij in zgodb.

Ne gradivo samo po sebi, ampak vsebina arhivskih virov je tista vrednost, zaradi katere naše delo sploh ima smisel.

Vse, kar z viri počnemo, kako jih urejamo, varujemo, opisujemo in predstavljamo v klasičnem ali digitalnem okolju, mora izhajati iz tega spoznanja. V arhivistiki se včasih preveč ukvarjamo z zunanjimi značilnostmi gradiva, z njegovimi atributi in načini opisa, vmes pa lahko izgubimo izpred oči vsebino in kontekste časa, v katerem je nastalo.

Seveda potrebujemo sisteme, standarde in kakovostne opise. Toda ti so sredstva, ne cilj. Naša naloga je, da z njimi omogočimo boljše razumevanje virov, ne pa da se med njimi in njihovim sporočilom postavimo kot ovira.

Aškerčevo priznanje zato razumem tudi kot potrditev takšnega pristopa. In kot potrditev strokovnega dela, ki ga opravljamo direktorice in direktorji v javni arhivski službi.

Delo direktorja se pogosto razume predvsem kot vodenje in upravljanje. V slovenskem javnem arhivu pa je to še vedno v veliki meri tudi strokovno delo. Sam vsakodnevno vstopam v vprašanja, s katerimi se srečujejo zaposleni, od varstva gradiva do njegove obdelave, dostopnosti in posredovanja javnosti. Seveda je treba ustanovo voditi, organizirati in razvijati. Toda sam želim pri tem ostati predvsem vsebinec. Izhajati iz gradiva in njegovega potenciala ter temu prilagajati naše strokovne in razvojne usmeritve.

Tudi zato se mi zdi to priznanje širše pomembno. Razumem ga kot tudi kot poklon vsem kolegicam in kolegom, direktoricam in direktorjem, ki ob odgovornosti za vodenje ustanov ohranjamo tudi močno strokovno vlogo. Naše delo ni samo upravljanje. Je tudi vsebinsko delo za javni interes. In prav ta povezava se mi zdi bistvena.

To delo pa zahteva čas, posvečenost in osebni vložek. Včasih tudi na račun časa, ki bi ga sicer namenili najbližjim. Zato se ob takšnem trenutku še posebej zavedam, da za vsakim večjim dosežkom ne stojijo samo tisti, ki so neposredno vključeni v delo, ampak tudi ljudje, ki jih pri tem podpirajo.

Posebna zahvala gre zato Mojci, Loti in vsej družini. Hvala za razumevanje, podporo in potrpežljivost tudi takrat, ko me zaradi dela ni toliko, kot bi si želeli. Odgovornost do dela in spoznanje, da delaš v pravi smeri, te včasih vodita tudi prek meja običajnega delovnega dne.

Hvala tudi vsem sodelavkam in sodelavcem, ki vsak dan soustvarjate naš arhiv. Brez medsebojnega zaupanja bi bil naše delo in sporočila bolj prazna. To priznanje me veseli in je potrditev dobrega dela vseh generacij zaposlenih v Zgodovinskem arhivu Celje. Da bomo še naprej iskali vsebino, odpirali nove poti sodelovanja in znali svoje delo približati ljudem.

Ker arhivi niso pomembni samo zaradi preteklosti, ampak tudi ker nam ta preteklost veliko pove o nas samih, o naši skupnosti in o svetu, v katerem živimo.

Hvala lepa!

Dr. Borut Batagelj
Ljubljana, Arhiv Republike Slovenije, 20. oktober 2026